

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії**

Міждисциплінарна курсова робота

**з
економічної теорії
на тему:**

**«Аналіз впливу заробітної плати на трудову
міграцію»**

Студентки 2 курсу групи ФАМС-21

Дядько І.З.

Науковий керівник:

Старший викладач, доцент, к.е.н.

Полікарпова О.С.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Тернопіль – 2017 р.

План

I. Теоретичні аспекти трудової міграції

II. Аналіз міграційних процесів в Україні 2010-2017рр.

III. Зменшення рівня трудової міграції та її наслідки для економіки України та ринку праці

Висновок

Список використаних джерел

Зміст

Вступ	4
I. Теоретичні аспекти трудової міграції	6
II. Аналіз міграційних процесів в Україні 2010-2017рр.	8
III. Зменшення рівня трудової міграції та її наслідки для економіки України та ринок праці	14
Висновок	19
Список використаних джерел	21

Вступ

Актуальність теми. Питання міграції робочої сили є досить актуальними на сучасному етапі розвитку України. Адже міграція трудових ресурсів як економічне явище є одним з факторів формування суспільства, що безпосередньо впливає на його становлення та функціонування.

Сьогодні міграція робочої сили стала одним з головних чинників соціально-економічних трансформацій і розвитку всіх регіонів України. Великі потоки заробітчанства сформувалися в умовах низької заробітної плати в секторі економіки, високого рівня безробіття та вимушеної неповної зайнятості, поширення бідності та розшарування населення на багатих і бідних, значного розриву у рівнях оплати праці в Україні порівняно з іншими країнами.

Засоби й методи реалізації міграційної політики західних країн Європи змінюються залежно від ситуації на ринку праці.

Більшість показників соціально-економічного розвитку свідчать про все більше зубожіння українського народу. Мала ймовірність працевлаштування на офіційному ринку праці України не може гарантувати громадянину добробуту, до того ж зайнятість в секторі економіки держави не забезпечує потреб відтворення робочої сили працюючого.

Все це має згубний вплив на країну з якої виїжджають та несе найгостріші проблеми: високий рівень безробіття, зменшення доходів населення, неконтрольований відтік робочої сили за кордон, посилення структурних диспропорцій зайнятості, зменшення якості праці та недостатня мотивація тощо.

Економічна ситуація тимчасової форми трудової міграції значно перевищує постійну та існує на ринку праці здебільшого незаконно. В більшості випадків таку нелегальну робочу силу використовують малі та середні підприємства адже, вони не можуть використовувати в широкому масштабі працезбережувальні технології, бо ті є дорогими. Саме тому, держави часто дозволяють перебування нелегальної робочої сили на території їхньої країни.

Політична та економічна нестабільність, що характерні для сучасної України, сприятимуть формуванню міграційних потоків в Україні, що спонукає досліджувати особливості та проблематику трудової міграції в Україні.

Мета дослідження. Аналіз впливу рівня заробітної плати на трудову міграцію, а також оцінка наслідків міжнародної трудової міграції для економіки України.

Об'єкт дослідження - міграційний рух та трудова міграція.

Предмет дослідження – вплив рівня заробітної плати на трудову міграцію.

Для розкриття даної теми були поставлені такі завдання:

- розглянути поняття «міграція» та сутність трудової міграції в Україні;
- проаналізувати яким чином впливає рівень заробітної плати на міжнародну трудову міграцію;
- оцінити наслідки трудової міграції для економіки України.

I. Теоретичні аспекти трудової міграції

Для більш детального ознайомлення з ситуацією міграції робочої сили в Україні слід спочатку розглянути теоретичну сторону поняття міграції як економічного явища.

Міграція – це рух населення з однієї території чи країни в іншу під впливом економічних, соціальних, адміністративних, пропагандистських та інших заходів, зі зміною місця проживання назавжди або на більш-менш тривалий час. Виділяють такі основні причини міграції: політичні, екологічні (вимушені переселення із забрудненої території), сімейно- побутові (возз'єднання родин), релігійні, етнонаціональні, соціально-економічні або трудові (в пошуках заробітків). Варто зазначити, що саме трудова міграція є основним видом світової міграції в XXI столітті.

Трудова міграція – це переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування. Варто зазначити, що це насамперед переміщення у просторі, що здійснюють індивіди з метою підвищення рівня життя на основі більш вигідного використання власної робочої сили без зміни постійного місця проживання. Під визначенням «трудова міграція» варто розуміти «переміщення людей всередині країни або між країнами заради заповнення незайнятих робочих місць». Наявність незайнятих робочих місць у регіонах (країнах) прибуття мігрантів є підґрунтям, макроекономічним базисом для трудових переміщень, однак люди здійснюють міграцію не заради заповнення цих існуючих вакансій, адже мотивацією є власне, зацікавленість особи, потреби, що можна задовольнити лише завдяки працевлаштуванню у регіоні, відмінному від постійного місця проживання особи.

Трудова міграція може бути початковим етапом постійного переселення; ці процеси треба розглядати як два різновиди єдиного цілого – міграційної мобільності населення. На відміну від стаціонарної міграції, для цього виду міграції властиве збереження постійного зв'язку мігранта зі своєю родиною як у інформаційно-особистісних формах, так і у економічних. Говорячи про міграцію, слід перш за все розрізнити дві її основні форми: стаціонарну міграцію, що пов'язана зі зміною місця проживання і реєструється державною статистикою, та трудову міграцію – тимчасові поїздки на роботу за межі свого населеного пункту без зміни місця проживання.

Варто зазначити, що як правило, інформація про трудову міграцію в Україні залишається неповною і недостовірною. Не існує єдиної системи збору даних про трудову міграцію, в яку б надходили статистичні дані, зібрані різними установами, у тому числі державними органами, міжурядовими та неурядовими організаціями. Тільки ті дані, які надають органи державної влади (наприклад, Державна служба статистики, інші міністерства та відомства) і Національний банк України вважаються офіційними. Інформація, яку збирають державні

установи, не охоплює всі аспекти трудової міграції, не потрапляє до реєстрів і не обробляється регулярно, досить часто не є сумісною з інформацією, які отримано з інших джерел (наприклад, коли дані збираються різними органами), не публікується і використовується лише для внутрішніх цілей. Співпраця між українськими органами влади у галузі реєстрації даних про міграцію вважається недостатньою. Отже, дані про міграцію, які отримані на національному рівні, є суперечливими й далеко не вичерпними.

На сьогоднішній день найбільшою популярністю при розгляді міграційних процесів як серед вітчизняних, так і серед зарубіжних вчених користується неокласична економічна теорія макрорівня, відповідно до якої трудова міграція спричинена географічною різницею попиту та пропозиції на робочу силу. Згідно з цією теорією, у країнах (регіонах) з надлишковою робочою силою спостерігається низька заробітна плата. Важливе місце при дослідженні міграції займає концепція міграційних мереж. Вона полягає у тому, що наявність чи відсутність соціальних зв'язків за кордоном чинить вагомий вплив на прийняття індивідами рішень щодо переміщення або відмову від нього. Міграційні мережі значно підвищують ймовірність переміщення, тому що зменшують міграційні витрати та ризики, відповідно, збільшуючи при цьому вигідність.

На початку 1990-х рр. трудова міграція розгорталася у формі масових поїздок до сусідніх країн з дешевими товарами вітчизняного виробництва з метою придбання предметів широкого вжитку. Свого піку виїзд на роботу за кордон досяг на межі тисячоліть. У наступні роки, що відзначалися певним пожвавленням економіки України, виїзд на заробітки чисельно стабілізувався і почав поступово зменшуватися.

II. Аналіз міграційних процесів в Україні 2010-2017рр.

Значні геополітичні трансформації в сучасному світовому господарстві на тлі загострення глобальних проблем і виникнення та поглиблення збройних конфліктів, справляють вплив на всі аспекти життя суспільства і зумовлюють посилення глобальних міграційних процесів.

Впродовж багатьох років США і Західна Європа були зацікавлені в нелегальній трудовій імміграції, яка давала змогу заповнювати незайняті ніші на їхньому ринку праці й сприяла економічному росту країн-реципієнтів. Саме тому уряди цих країн пасивно перешкоджали проникненню нелегальної робочої сили на їх територію. Однак ситуація в ЄС кардинально змінилася з масовим напливом осіб, що шукають притулку, із країн третього світу впродовж 2015–2016 рр., що поставило під загрозу економічну стабільність і національну безпеку європейських держав. Європейський вибір України й підписання Угоди про асоціацію, а також ужиті політичні кроки на шляху до безвізового режиму між Україною та ЄС на тлі військового конфлікту на Донбасі, в умовах глибокої системної економічної кризи й зниження рівня добробуту населення зумовили масштабні вимушені переміщення громадян для пошуку кращих умов життя й достойного заробітку, що сприяло інтенсифікації міграційних процесів. Посилення міграційних настроїв українців у контексті глобальних міграційних процесів є особливо актуальним питанням і потребує більш детального вивчення.

Ситуація з міжнародною міграцією в країнах ЄС упродовж останніх років ускладнилася через воєнні конфлікти та відсутність будь-яких перспектив політичної й економічної стабілізації у світі, тому громадяни окремих країн Південно-Східної Азії та Північної Африки впродовж 2014–2016 рр. спричинили лавинне наростання міграційних потоків, зумовивши справжню міграційну кризу з політичними, економічними, соціально-етнічними та іншими негараздами, поставивши під загрозу цілісність і безпеку Європейського Союзу.

Проведений аналіз указує, що масштаби переміщення нелегальних мігрантів у країні ЄС величезні, а оскільки конфлікти в проблемних країнах третього світу підтримуються й надалі, то кількість мігрантів невпинно зростає. Оскільки Україна посідає помітне місце в глобальних міграційних процесах передусім як країна – донор численних трудових мігрантів і отримує з-за кордону значні валютні трансферти, виникає необхідність дослідити динаміку міграції та визначити міграційний профіль країни для розроблення ефективної міграційної політики.

Об'єктивно оцінити реальні обсяги міграції українців, опираючись на офіційні дані міжнародних звітів та аналітичних оглядів, практично неможливо через відсутність однозначної інформації. Дані офіційної статистики навіть приблизно не віддзеркалюють дійсних масштабів міграції громадян України, оскільки більшість наших співвітчизників використовує нелегальні шляхи виїзду та працевлаштування за кордоном. Інформація Державної прикордонної служби також не є вичерпною, оскільки вона може тільки відображати кількість офіційно зареєстрованих українців, які на підставі виданих їм дозволів на

тимчасове чи постійне місце проживання або ж офіційне працевлаштування перетинають державний кордон України.

Немає офіційних статистичних даних про кількість проживаючих громадян України в різних державах світу. За різними експертними оцінками, кількість міграційних поїздок українських громадян за кордон коливається у межах від 4 до 7 млн. осіб, або від 8,6% до 15,1% чисельності всього населення України, та від 19,5% до 34,1% економічно активного населення працездатного віку (табл.1).

Як бачимо з табл. 1, значна частина трудових мігрантів знаходиться за кордоном нелегально, при цьому найпоширенішими видами економічної діяльності серед трудових мігрантів є: будівництво – 54%; домашній догляд – 17%; сільське господарство – 9%; оптова та роздрібна торгівля – 9%; промисловість – 6%; інші види робіт – 5%.

Таблиця 1

Чисельність українських трудових мігрантів за країнами перебування в 2016 р.

Країна	Чисельність українських трудових мігрантів, тис. осіб	
	Офіційна статистика	Фактична кількість
Російська Федерація	169	2000
Італія	195	6500
Польща	20	450
Іспанія	52	250
Португалія	44	75
Чехія	51	150
Греція	20	75
Нідерланди	н/д	40
Великобританія	н/д	70
США	н/д	500

Гендерний розподіл українських трудових мігрантів наступний: чоловіки – 66 % та жінки – 34 %. Кількість сільських жителів перевищує тих, хто приїхав із міста (відповідно 54 % проти 46 %). За віковими групами трудові мігранти розподіляються таким чином. Близько чверті – мігранти віком 40 - 49 років, п'яту частину становлять мігранти віком 30 - 34 роки, по 15 % припадає на групи віком 25 - 29, 35 - 39 та 50 - 59 років. Таким чином середній вік становить 37 років. 65 % трудових мігрантів мають повну загальну середню освіту, 30 % вищу освіту (проте половина з них лише базову або неповну вищу освіту)

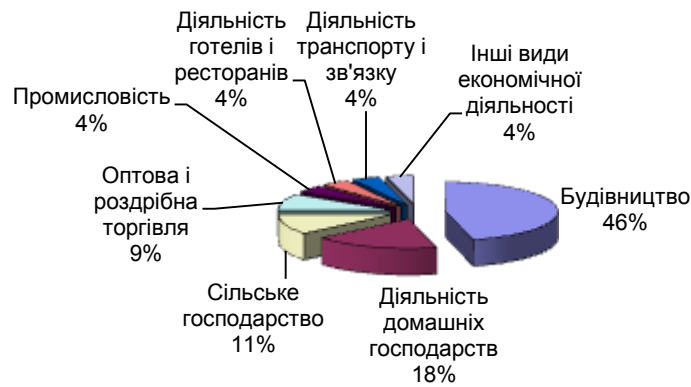

Рис. 1. Основні сфери зайнятості працівників-мігрантів у 2013 - 2015 роках.

Українські міграційні потоки є набагато більш складними, ніж прийнято вважати. Цей висновок збігається з міграційними профілями в раніше обстежених країнах регіону Південно-Східної Європи. Якщо розбити дані на категорії стає очевидним, що міграційні потоки в Україні, у меншій мірі, складаються із міжнародних потоків короткострокових або довгострокових трудових мігрантів, і переважно складаються із внутрішніх мігрантів, які змінюють місце проживання з метою працевлаштування.

Однак протягом 2015–2017 рр. змінився профіль сучасної трудової міграції українців: якщо попередні хвилі міграції в Україні виникали через бажання покращити соціально-побутові й житлові умови, забезпечити дітей відповідною освітою та підвищити власний рівень життя й рівень життя рідних, то нинішня міграція має на меті виїзд заробітчан за кордон на постійне місце проживання з подальшим возз'єднанням сім'ї. Так, проведені в Україні дослідження представництвом Міжнародної організації з міграції (МОМ) указують на значне зростання транскордонної мобільності населення після лібералізації режиму перетину кордонів до країн ЄС: якщо в 2010 р. українці отримали 1,28 млн. шенгенських віз, то в 2013 р. – уже 1,56 млн. (з яких 38,6% віз були багаторазовими), у 2014 р. багаторазових віз було оформлено 52,4%, у 2015 р. – 56,8%. Завдяки зростанню відсотка виданих українцям багаторазових шенгенських віз зменшується їх кількість у динаміці: 1,35 млн. виданих віз упродовж 2014 р. і 1,19 млн. віз у 2015 р.

Ще одна причина скорочення чисельності виданих шенгенських віз полягає у збільшенні кількості відмов через великий вплив бажаючих залишити Україну громадян на тривалий термін або на постійне місце проживання, що на фоні наявної в Європі міграційної кризи спонукає західні країни ретельніше розглядати подану інформацію про мігрантів і обмежити кількість виданих дозволів на перебування на їх території. Так, у 2010 р. частка відмов нашим громадянам у видачі віз та дозволів на проживання становила 3,83%, у 2013 р. вона скоротилася до 1,85%, але через виникнення військового конфлікту на Донбасі кількість відказів почала знову зростати: з 1,97% у 2014 р. до 3,4% у 2015 р.

З ускладненням політичної й економічної ситуації в Україні впродовж трьох останніх років постійно зростає кількість українців, які мають намір виїхати на тривалий термін або постійне місце проживання в країни ЄС, що підтверджується динамікою кількості поданих ними заяв на отримання дозволів на проживання за кордоном.

За неофіційними даними, опираючись на приблизні підрахунки Державної прикордонної служби, на легальній і нелегальній основі в країнах ЄС, США, Канаді, Австралії та ін. державах проживає понад 7 млн. громадян України. Найбільше українців зосереджено в Італії (238 тис.), Польщі (336 тис.), Німеччині (112 тис.), Чеській Республіці (113 тис.) та Іспанії (84 тис.).

Про драматичний обсяг міграції робочої сили з України та зростаючий темп «відтоку мізків» свідчать не лише статистичні дані й дослідження міжнародних організацій, але й підтверджена інформація 33 закордонних університетів країн Європи, Північної Америки та Австралії аналітичного центру CEDOS, яка вказує на значне зростання кількості українських студентів у закордонних навчальних закладах: лише 60 тис. наших студентів 2015 р. поїхали вчитися в польські виші, 25 тис. – у німецькі. Якщо додати офіційну статистику інших країн Європи, Північної Америки та Австралії щодо кількості українських студентів денної форми на бакалаврських й магістерських програмах повного циклу навчання у динаміці без урахування учасників різноманітних стипендіальних програм та грантів на скорочене навчання і стажування, то можна відстежити негативні тенденції відтоку обдарованої молоді, що формує майбутній потенціал нашої держави (рис. 2).

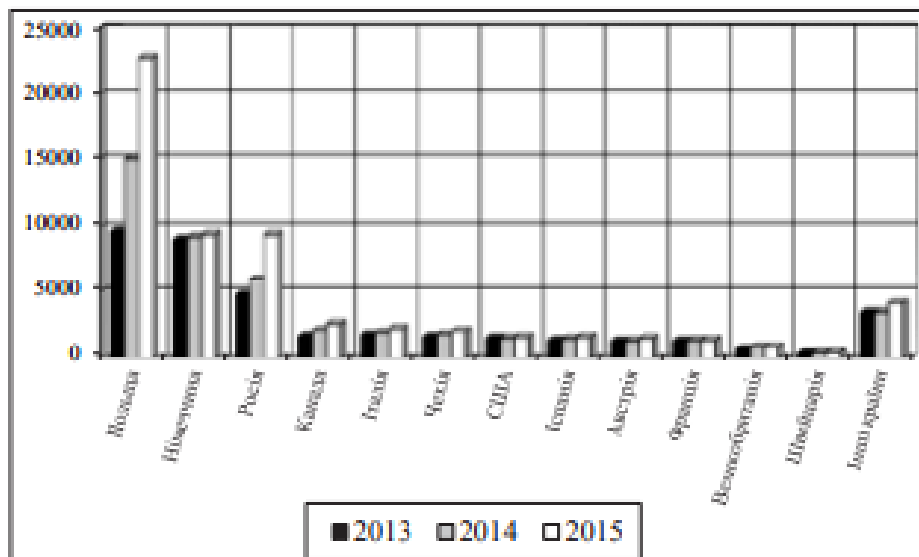

Рис. 2. Динаміка зростання кількості українських студентів у закордонних університетах протягом 2013–2015 рр., осіб

Негативна динаміка відтоку наукових кадрів з України також свідчить не на користь нашої економіки. Загалом, із 1991 року Україну покинуло, за різними підрахунками, більше 100 тис. учених. На фоні загальної тенденції зростання

кількості вчених у світі на 20%, за даними ЮНЕСКО, в Україні лише в 2015 р. залишило Національну академію наук 2 730 осіб (із них 95 докторів наук і 511 кандидатів), а кількість учених за роки незалежності зменшилася втричі, що характеризує найбільші втрати серед усіх галузей і сфер діяльності.

З інтенсивним відтоком з України науковців та активної, обдарованої молоді, яка здобуває освіту за кордоном, маючи на меті залишитися в країні перебування назавжди, а також на фоні зростання загальної чисельності економічно активного мігруючого населення протягом двох останніх років зменшуються закордонні перекази в Україну. Як зазначалося вище, попередні хвилі української міграції мали на меті підвищення добробуту, вирішення житлово-побутових питань і здобуття освіти в Україні, тому міграція носила тимчасовий характер й супроводжувалася зростанням закордонних валютних переказів в Україну, які становили до 5% ВВП і за обсягами перевищували кількість закордонних інвестицій в Україну.

В умовах науково-технічного прогресу і соціального розвитку визначну роль займає людський капітал. Це вимагає відповідної організації принципів соціальної політики щодо заробітної плати, реформи ринку праці, поліпшення якості і ефективності надання соціальних послуг, щоб запобігти подальшій соціальній поляризації. У сучасному суспільстві людський капітал стає основою багатства. Саме він визначає конкурентоспроможність економічних систем, виступає ключовим ресурсом їх розвитку. Здатність економіки створювати і ефективно використовувати людські ресурси все в більшій мірі визначає економічну силу нації, її добробут.

Заробітна плата є найважливішим джерелом грошових доходів домогосподарств, вона займає найбільшу частку в структурі грошових доходів і має нестійку тенденцію впродовж останніх років.

Оплата праці в Україні характеризується високим ступенем регіональної диференціації у доходах, наприклад, між "найбіднішою" Тернопільською та "найбагатшою" Київською областями. Хоча можна говорити про певне зростання заробітної плати в останні роки, але є значна різниця у зростанні номінальної та реальної заробітної плати. Сьогодні Україна на європейському ринку праці, головним чином, служить в якості державного експортера робочої сили, хоча відмічається тенденція до зростання числа іноземців, що працюють в Україні. На думку деяких вчених, останнє число приблизно в 10 разів менше, ніж число українців, які працюють за кордоном. Заробітна плата є основним джерелом коштів на відтворення робочої сили.

З 1960 року кількість мігрантів в світі збільшилась більш ніж в два рази і становить 3,2% всього населення Земної кулі. Світовий Банк прогнозує, що кількість мігрантів у світі збільшиться на 3% до 2025 року.

Проведемо порівняльну характеристику динаміки мінімальної заробітної плати в Україні з 2005 по 2017 роки. Що ж таке мінімальна заробітна плата?

Мінімальна заробітна плата - це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт). Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці. Встановлюється мінімальна заробітна плата, згідно Закону "Про Державний бюджет" на відповідний рік, за поданням Кабінету Міністрів. З 1 січня 2017 року мінімальної зарплати з 1600 (станом на грудень 2016 р) зросла до 3200 грн.

На сьогодні мінімальна заробітна плата становить 3200 гривень, в той час як прожитковий мінімум становить 1544 гривень на одну особу на місяць. Наступне підвищення прожиткового мінімуму на одну особу на місяць відбудеться у з 1 травня - 1624 гривні, а з 1 грудня - 1700 гривень. Про це йдеться в Законі України "Про Державний бюджет України на 2017 рік.

Таблиця 2

**Динаміка рівня мінімальної заробітної плати в Україні,
на початок 2010-2017рр.**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Мінімальна заробітна плата, грн	869	941	1073	1147	1218	1218	1378	3200
Курс долара США, грн.	7,99	7,99	7,99	7,99	7,99	15,75	23,78	26,29
Мінімальна заробітна плата, дол.. США	108,7	117,8	134,3	143,6	152,4	77,3	57,9	121,7

У 2016 р. міграційний профіль України кардинально змінився у гіршу сторону: економічно активне населення масово мігрує, у структурі міграційного потоку переважають молоді, перспективні, розумні люди, що здобувають за кордоном освіту чи працевлаштовуються для отримання дозволів на постійне місце проживання. При цьому більшість заощаджень мігрантів за кордоном у 2016– 2017 рр. залишається в країні перебування, що свідчить про намір не повертатися на батьківщину. При цьому потік валютних переказів в Україну починає різко скорочуватися, а це негативно впливає на економічне зростання держави й обсяги інвестицій в її економіку.

III. Зменшення рівня трудової міграції та її наслідки для економіки України та ринку праці

На сьогодні в державах світової спільноти склалася ціла система заходів щодо регулювання міграції робочої сили. Вона містить законодавство про політичний, юридичний і професійний статус мігранта. Міграційна політика проводиться через національні служби міграції, які створюються зазвичай при міністерствах праці, юстиції або закордонних справ. Функцію контролю за в'їздом в країну реалізують імміграційні служби. Їх обов'язками є: видача в'їзних віз, дозволів, узгодження їх з заявками підприємців щодо прийому на роботу, контроль за часом перебування іммігрантів в країні. Країни-імпортери трудових ресурсів, які весь час потребують залучення робочої сили, будують свою імміграційну політику головним чином на заходах управління якісним та кількісним складом робочої сили, що прибуває в країну. Інструментом регулювання імміграції виступає показник імміграційної квоти.

В умовах посилення конкуренції за людські ресурси для багатьох країн одним із ключових напрямків міграційної політики є заохочення співвітчизників до повернення на батьківщину.

Наприклад, стати громадянином Угорщини можна і проживаючи на території інших держав. Для цього потрібно бути не судимим, мати базові знання угорської мови чи угорське походження.

Працювати у Польщі без додаткових дозволів, займатися підприємництвом, навчатися на рівних умовах із громадянами країни можна, отримавши «карту поляка», власником якої може стати, довівши, що хоча б хтось із твоїх предків був поляком.

Різні країни, серед яких Туреччина, Індія, Південна Корея, розробляють програми повернення талановитої молоді ще з 60-х років ХХ ст. Даними програмами передбачено направлення студентів на навчання або працю в країни Європи чи США для здобуття високого рівня знань та набуття досвіду із обов'язковим поверненням до країни-походження. Деякі міжнародні організації, серед яких МОМ (за фінансової підтримки ЄС), Програма розвитку ООН, також започатковують програми сприяння поверненню інтелектуального капіталу.

З-поміж українських трудових мігрантів, що працювали за кордоном у 2010-2012 роках, 38% мали дозвіл на проживання та роботу, 13% - дозвіл на роботу, 24% - дозвіл на тимчасове проживання, 17% не мали правового статусу та 4% перебували в інших країнах лише з туристичною візою.

Лише деякі мігранти за кордоном можуть знайти роботу, відповідну їхньому рівню кваліфікації, майже всі вони, незалежно від рівня освіти, працюють на низькокваліфікованих робочих місцях. У світлі невідповідності навичок мігрантів та роботи, яку вони виконують за кордоном, трудова міграція українців, принаймні певною мірою, може бути охарактеризована як «відтік

мізків». Ця невідповідність очевидна також, якщо дані про сфери працевлаштування мігрантів за кордоном зіставити з їхнім рівнем освіти. 46% мігрантів працюють у сфері будівництва, 18% займаються домашнім доглядом, 11% у сільськогосподарській сфері, 9% у сфері оптової та роздрібною торгівлі і т. д. В той час як 65% працюючих мають середню освіту, 15% базову вищу або неповну вищу освіту, 15% закінчена вища і 5% початкова або незакінчена середня.

Головною причиною трудової міграції з України можна, безумовно, вважати соціально - економічну. Важливими чинниками, які спонукають українців до виїзду за межі держави, є також низький рівень життя та безробіття. Дана обставина змушує громадян України шукати для себе кращої долі за кордоном, що цілком відповідає прагненню людини, яка бажає знайти роботу, достойну оплату її праці і має на це конституційне право.

Як суспільне явище трудова міграція має позитивні і негативні сторони, а його масштаби зумовлюють необхідність державного регулювання міграційними процесами. Загалом, виділяють наступні негативні наслідки трудової міграції:

1. Виїжджає частина трудового потенціалу, в тому числі висококваліфіковані працівники, які згодом втрачають свої професійні навички, оскільки за кордоном виконувана ними робота часто носить примітивний та непрестижний характер;

2. Морально-психологічний аспект має різносторонній вплив: з одного боку - розпадаються сім'ї, часто залишаються бездоглядними діти та люди похилого віку, з іншого - працюючи на чужині, заробітчани втрачають власне здоров'я, не отримуючи при цьому кваліфіковану медичну допомогу, зазнають впливу важкої фізичної і часто ненормованої праці, насильства з боку роботодавців, в тому числі й сексуального, важких побутових умов, а крім цього, вони не мають гарантії щодо отримання зароблених грошей та правового захисту від злочинних елементів;

3. Зниження народжуваності у молодих сім'ях. Поряд з цим відомі факти, коли молоді жінки-заробітчани незаконно народжують дітей для сімей за кордоном нібито "на замовлення", а в подальшому не можуть забрати їх додому як власних;

4. Зростання цін на товари і послуги на внутрішньому ринку, зокрема на житло, при існуючій низькій купівельній спроможності основної маси населення. Це, в свою чергу, призводить до нерівномірного розподілу коштів та ще більшого розшарування суспільства, оскільки найбільш вразливі верстви не мають змоги виїхати за кордон на заробітки;

5. Загальна зневіра, втрата національної самосвідомості, набуття чужих звичаїв та невласливого менталітету.

Переходячи до світлої сторони можна сказати що найбільшим попитом за кордоном користуються робітничі професії - зварювальники, різноробочі і

будівельники. Мінімум можна заробити в Польщі або Чехії, максимум у Великобританії, Ірландії. Достатньо високі заробітки також у Німеччині, Австрії, Італії, Франції, Іспанії, Нідерландах, Швеції, Данії, Бельгії. В Бельгії, зокрема, офіційно проживає 4 тисячі українців. Мінімальна заробітна плата нелегальних мігрантів у Бельгії становить 900 євро, середня - 1200 євро.

Щодо позитивних наслідків трудової міграції, можна перерахувати такі:

1. Зменшення соціальної напруги та навантаження на ринок праці, зокрема зниження рівня безробіття;

2. Значний грошовий (валютний) приплив (заробітчанські гроші). Не складно підрахувати, що в середньому щорічно в область надходить більш як 2 млн. дол. США таких коштів, що дає широкі можливості для збільшення власного добробуту населення;

3. Можливість матеріального утримання на Батьківщині сімей, зокрема дітей, фінансування їхнього навчання, покращення житлових умов, купівлі товарів довготривалого використання, оздоровлення родичів тощо;

4. Розвиток малого бізнесу за рахунок залучених коштів від "човникової" торгівлі;

5. Розширення світогляду, набуття свідомості та розуміння реальних умов ринкової економіки розвинутих країн, вивчення іноземних мов.

Розглядаючи позитивні та негативні наслідки, можна додати рекомендації щодо подолання негативних наслідків:

- забезпечити робочими місцями студентів після закінчення навчання у ВНЗ тому, що держава вклала кошти в студента, а отже якщо майбутній кваліфікований працівник не буде працювати на державу, то останнє лишиться без прибутку. Відкривати нові підприємства та організації треба більше в західному регіоні України, тому що східний регіон забезпечений багатьма підприємствами та шахтами, де люди добре задіяні, а наш регіон має розвиватись схилиючись до сільського господарства – відкриття колгоспів. Саме від такої праці люди отримують винагороду як в грошовій формі, так і в товарній, а отже люди будуть забезпечені для проживання;

- збільшення коштів для новонародженої дитини та забезпечити до 16 років безкоштовною медициною;

- знизити податковий тиск на малий та середній бізнес тому, що із-за високих податків підприємець не може утримувати велику кількість працівників. Треба вводити нові закони, які б були вигідні як для держави, так і для підприємств, тобто закони які пов'язані зі зниженням податку, наданням певних пільг підприємствам які працюють на приватній основі;

- підвищення заробітної плати для тих хто працює, мотивувати роботу працівників (відпустки, премії), для того щоб вони залишались на даній роботі.

З метою зменшення еміграції робочої сили необхідне впровадження системи заходів, які на думку фахівців повинні мати чітке внутрішнє і зовнішнє спрямування. До числа перших належать заходи макроекономічної стабілізації та оздоровлення економіки - створення робочих місць, розширення іноземного інвестування тощо. Зовнішні заходи мають забезпечити цивілізовані форми виїзду працівників за кордон та можливість їх вільного повернення додому, ввезення валюти, а також гарантії нашим співвітчизникам захисту їхніх трудових прав за кордоном.

Головним чинником, що знизить трудову міграцію є забезпечення людей роботою з належними умовами праці та її оплатою, обмеження «тіньової» економіки та «тіньової» зайнятості. Адже продуктивна зайнятість - це шлях подолання бідності та відвернення від виїзду на заробітки за кордон.

Міграція робочої сили в країні стала невід'ємною рисою її соціальної дійсності та специфічним чинником формування національного ринку праці. Вона спричинена економічним становищем держави, незадовільним рівнем життя широких прошарків населення, високим рівнем безробіття, а останнім часом і військовим конфліктом на Сході країни.

Сучасний стан ринку праці в Україні є недостатньо вивченим: процеси, які відбуваються в країні, мало досліджуються, вивчення ситуації обмежується поверхневим аналізом існуючої статистичної інформації, недостатньо аналізуються реальні причини та наслідки цих суспільних явищ. Разом з тим, обсяги міграції населення України, нарощування інтенсивності, залучення до неї значної кількості працівників актуалізують вивчення цього процесу.

Зовнішні трудові міграції є важливим чинником розвитку регіональних ринків праці і формування пропозиції робочої сили, зокрема. Розвиток трудових міграцій призводить до зниження напруження на ринку праці через виїзд частини працеспроможних контингентів та перехід до розряду економічно неактивного населення частини осіб, які нагромадили необхідні для життєдіяльності кошти шляхом трудових міграцій, відповідно розширення можливостей працевлаштування осіб, які за інших умов не змогли б знайти роботу.

Регулювання державного ринку праці має стратегічне значення. Держава як суспільний інститут має зобов'язання перед громадянами, законодавством забезпечено певні соціальні гарантії власним громадянам. З іншого боку праця громадян, додаткова вартість, яку вони створюють, є джерелом національного багатства. Основне завдання держави – створити сприятливі умови, у яких співпраця роботодавців і працівників буде оптимальною і взаємовигідною.

Вплив міграції на ринок праці також неоднозначний. За розрахунками фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАНУ, у випадку відсутності трудових міграцій рівень безробіття в Україні був

би в 1,6 рази вищим за фактичний і приблизно дорівнював би тому, що фіксувався на рубежі тисячоліть, коли він досягав максимальних показників. Разом з тим повернення мігрантів і гіпотетична реалізація намірів відкрити власну справу (бралася до уваги лише частка мігрантів, які декларували себе під час опитувань як самозайняті чи підприємці), за розрахунками зменшила б чисельність безробітних на 10% при найманні ними у середньому 3 працівників і на 14% - при найманні 5 працівників.

За останні 10 років географія країн-донорів, з яких працівники їдуть до ЄС, дещо змінилася, відображаючи такі тенденції: по-перше, відбулася диверсифікація районів еміграції з Центральної та Східної Європи, Азії, Африки, Центральної та Латинської Америки до ЄС. По-друге, Україна і Російська Федерація посідають провідні позиції по кількості емігрантів в країни ЄС. Наприклад, українські мігранти займають перше місце по кількості серед всіх мігрантів в Чеській республіці, друге - в Болгарії, Греції, Угорщині, Польщі.

Для ефективного аналізу ситуації на ринку праці потрібно усвідомити, що Україна є державою із відкритою економічною системою. Український ринок праці давно вже є складовою частиною світового ринку праці. Наслідком цього, а також нерозважливого ставлення до власного трудового ресурсу, є те, що Україна стала однією з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі.

Зовнішня трудова міграція стала об'єктивною реальністю сьогодення. Формування міграційних потоків почалося в кризових умовах, характерними особливостями яких була низька заробітна плата на вітчизняних підприємствах та вимушена неповна зайнятість. У сталих економічних умовах граничні темпи зростання реальної заробітної плати та реальних доходів не повинні перевищувати реальні темпи зростання продуктивності праці як в економіці загалом, так і в її основних галузях. Варто пам'ятати, що продуктивність праці підприємства прямо залежить від рівня оснащення основних фондів, який на даний момент не є високим, внаслідок спрацювання існуючої бази та невеликих інвестицій у їх розвиток. Отже, можна зробити невтішний прогноз стосовно динаміки впливу міжнародної міграції на ринок праці.

Висновок

Міжнародна міграція робочої сили є процесом, який впливає на більшість країн світу, вона постійно знаходиться в центрі уваги науковців, міжнародних організацій, урядів і є об'єктом регулювання на національному, регіональному та міжнародному рівнях. Сьогодні Україна є країною-донором трудових мігрантів і в найближчій перспективі потік еміграції буде збільшуватись, що створює загрозу суттєвих втрат людського капіталу нації, знижує рівень її міжнародної конкурентоспроможності.

Узагальнюючи, слід зазначити, що під трудовою міграцією слід розуміти переміщення у просторі, що здійснюють індивіди з метою підвищення рівня життя завдяки вигіднішому використанню власної робочої сили без зміни постійного місця проживання. Причини зовнішньої трудової міграції мають майже виключно економічний характер. Зовнішніми причинами здійснення трудової міграції громадянами України за кордон є певною мірою незумовлений ринок праці інших країн та матеріальне стимулювання результатів праці. Серед внутрішніх причин трудової міграції громадян України за кордон є: безробіття, низький рівень оплати праці, відсутність перспективи кар'єрного зростання працівника та інші соціально-політичні та економічні складові елементи, які гальмують розвиток суспільства та держави.

Ситуація щодо міграції, яка склалась в Україні є досить проблемною. Адже за кордон виїжджає переважно найактивніше та освічене населення працездатного та відтворювального віку, саме тому відбувається зменшення трудових ресурсів. Для запобігання погіршення даної ситуації необхідне втручання уряду та здійснення певних заходів у соціальній сфері та сфері демографічної політики, а саме: створення нових робочих місць, гідна заробітна плата і відповідне соціальне страхування. Дані заходи повинні сприяти зменшенню числа емігрантів та повернути наших молодих спеціалістів та досвідчених фахівців у різні сфери діяльності, які запозичили певний досвід у іноземних країн. Проте, зважаючи на сучасний стан подій, важко здійснити певні заходи для покращення ситуації. Насамперед, уряду країни потрібно докласти всіх можливих зусиль аби зупинити військовий конфлікт з Росією, адже саме через дану проблему значно погіршилась економічна ситуація України, зріс рівень інфляції, відбулось обвалення національної грошової одиниці та ще ряд проблем, які потребують вирішення.

Актуальними проблемами щодо міграції населення України є підвищення економічної активності населення; недопущення зростання безробіття, обмеження сфери застосування праці під натиском фінансово-економічної кризи; забезпечення відповідності між попитом і пропозицією робочої сили. Вирішення цього завдання потребує формування виваженої державної політики з урахуванням регіональної специфіки тенденцій трудової міграції, в тому числі, підвищення конкурентоспроможності робочої сили, забезпечення високого рівня зайнятості, соціального захисту, заробітної плати і доходів населення, їх наближення до аналогічних параметрів економічно розвинутих

країн світу. Таким чином, вирішення питань, пов'язаних із міграцією населення, є необхідною передумовою впровадження ефективної державної політики щодо зайнятості населення.

Якщо ж ці проблеми не вирішувати, ближчим часом економічна ситуація в країні зазнає ще більших негативних змін. У сучасних умовах військового конфлікту і загрози фізичного знищення як людей, так і майна, міграційна активність населення значно підвищилась і привела до активізації внутрішніх переміщень і еміграційних потоків з країни.

Перевищення розміру заробітної плати в 3-5 раз в країнах ЄС в порівнянні з Україною, зменшення рівня реальної заробітної плати, нестабільна ситуація на вітчизняному ринку праці – це чинники, які сприяють збільшенню кількості українських трудових мігрантів. Державна міграційна політика України повинна спрямовуватись на:

- зменшення обсягів міжнародної трудової міграції;
- створення умов для рееміграції громадян України;
- підвищення конкурентоздатності національного ринку праці;
- зменшення масштабів нелегальної міграції;
- захист й підтримку українців за кордоном.

Підсумувавши вище написане можна зробити висновок, що уряду потрібно здійснювати рішучі дії щодо збереження людського та науково-освітнього потенціалу країни.

Зупинити активну міграцію можна, зробивши в країні комфортні умови для життя людей шляхом створення високопродуктивних робочих місць на яких буде випускатись конкурентоспроможна продукція, яка буде користуватися попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках. Високооплачуваною заробітною платою, яка мотивуватиме працівників до якісної роботи.

Список використаних джерел

1. International Migration in South and South-West Asia: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sitreport.unescapsdd.org/labour-migration-outflow>
2. NMW - National Minimum Wage: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://countryeconomy.com/national-minimum-wage>
3. Білоцерківець В.В., Загородня О.О., Золотарьова О.В., Лазабник В.К., Лебедева В.К. Міжнародна економіка: підручник. – К.: ЦУЛ, 2012. – 416 с
4. Міжнародна трудова міграція: аналіз ситуації та наслідків для України [Електронний ресурс]/ О.М. Петрос, В.Т. Васільєв. // Вісник НАДУ. – 2015.- 8 с. – Режим доступу: http://visnyk.academy.gov.ua/wpcontent/uploads/2016/01/2015_4_14_ukr.pdf
5. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Міграція в Україні: факти і числа / Міжнародна організація з міграції (МОМ) Представництво в Україні. – К: 2016. – С.32.
8. Євростат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>
9. Історія економіки та економічної думки. ХХ – поч. ХХІ ст.: навч. посіб. / В.В. Козюк, Л.А. Радіонова, О.В. Длугопольський [та ін.]; за ред. В.В. Козюка, Л.А. Радіонової. – К.: Знання, 2011. – 582 С.
10. П'ятковська О. Р. Методологічні засади дослідження міжнародної трудової міграції з позицій країни-донора, О. Р. П'ятковська // Зб. наук. пр. ХКТЕІ : серія "Економічні науки", 2013 - № 6. - С. 411-421.
11. Людський капітал на підприємствах та його інвестування в сучасних умовах – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2009/Economics/53163.doc.htm
12. Міграційні процеси: сутність, причини, види та показники міграції – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/27309/>
13. Мінімальна заробітна плата – 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.buhoblik.org.ua/kadry-zarplata/oplata-truda/2822-2822-minimalna-zarobitna-plata.html>

14. "Мінімалка" в Україні вп'ятеро менша, ніж найнижча мінімальна зарплата в Європі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/yaki-minimalni-zarplati-otrimuyut-u-yevrosoyuzi-412012.html>

15. Зовнішня трудова міграція населення України, 2015 р. / Публікація Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

16. Палагнюк О.В. Міграція як соціально-економічний феномен та неополітичний виклик розвитку сучасного суспільства/ О.В.Палагнюк. //Наукові праці. Політологія – Київ, 2014. – Вип.218, Т.230. – С.37-41.